

OCAK 2016 VE ÖNCESİ TARİH BASKILI
TEMEL CEZA MUHALEMESİ HUKUKU BİLGİSİ
DERS KİTABINA İLİŞKİN DOĞRU YANLIŞ CETVELİ

ÇIKARTILACAK METİN

- 1- s.32 – MÜDAFİ-Genel Olarak başlığı altındaki “Şüpheli veya sanık...” diye başlayan son paragrafın sonuna yan taraftaki metin eklenmiştir.
- 2- s.35 – Şüpheli ve Sanıkla Görüşme ve Yazışma Yetkisi başlığı altındaki ilk paragraftan sonra gelmek üzere yan taraftaki metin yeni paragraf olarak eklenmiştir.
- 3- s.47 – Bir önceki sayfadan devam eden ilk paragrafta parantez içinde yer alan “(Ancak yukarıdaki her iki örnek bakımından da bölge adliye mahkemeleri göreve başlayınca kadar, Yargıtay ortak yüksek görevli mahkemedir)” ifadesi metinden çıkartılacaktır.
- 4- s.51 – Yetki Kurallarının istisnası başlığı altında “Yetkili mahkemede davanın...” diye başlayan 3. Paragrafın sonuna yan taraftaki metin eklenecektir.
- 5- s.85 – Tutuklama Yasağı başlığı altında (•) simgesi ile başlayan 2. Paragraftaki “Buna göre, sadece...” diye başlayan son cümlesi çıkartılmış, yerine yan taraftaki cümle getirilmiştir.
- 6- s.89 – DİKKAT imgesi ve bu imge altındaki tüm metin çıkartılmıştır. Yerine herhangi bir metin gelmeyecektir.
- 7- s.91 – Adli Kontrolün Süresi, İzlenmesi ve Mahsup başlığı altındaki “Adli kontrol hükümlerini...” diye başlayan 3. Paragraf tümünden çıkartılmış, yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.
- 8- s.103 – ELKOYMA-Elkoymanın Niteliği başlığı altındaki ilk paragrafın “gerçekleştirilir” şeklinde biten son cümlesi “gerçekleştirilebilir” şeklinde bitirilecektir.
- 9- s.107- “128.madde hükümlerine...” diye başlayan ilk paragraf tümünden metinden çıkartılmıştır.

YENİ METİN

- 1- Son olarak belirtmek gerekir ki; örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından yürütülen kovuşturmalarda da, duruşmada en çok üç avukat hazır bulunabilir (CMK m.149/2).
- 2- Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imal ve ticareti suçları bakımından gözaltındaki şüphelinin müdafii ile görüşme hakkı Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmi dört saat süreyle kısıtlanabilir; bu zaman zarfında ifade alınamaz (CMK m.154/2).
- 4- Ayrıca mahkeme, fiili sebepler veya güvenlik gerekçesiyle duruşmanın il sınırları içinde başka bir yerde yapılmasına karar verebilir. Bu karara karşı itiraz yolu açıktır (CMK m.19/3).
- 5- Buna göre, sadece adli para cezasını gerektiren suçlarda veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilemez (CMK m.100/4).
- 7- Adli kontrol hükümlerini isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii hemen tutuklama kararı verebilir. Bu hüküm, azami tutukluluk süresinin dolması nedeniyle verilen adli kontrol tedbirinin ihlali hâlinde de uygulanabilir. Ancak, bu durumda tutuklama süresi ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde dokuz aydan, diğer işlerde iki aydan fazla olamaz (CMK m.112).

10- s.107 – TELEKOMÜNİKASYON YOLUYLA YAPILAN İLETİSİMİN DENETLENMESİ başlığı altındaki tüm metin 110. Sayfadaki “İletişimin Denetlenmesi Tedbirinin Uygulanacağı Kişiler” başlığına kadar çıkartılmış, yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.

10- TELEKOMÜNİKASYON YOLUYLA YAPILAN İLETİSİMİN DENETLENMESİ Kavram ve Tedbirin Uygulanma Koşulları Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, CMK’nın 135 vd. maddelerinde düzenleme altına alınmış bir koruma tedbiridir. Söz konusu tedbire gerek işlenmiş olan ve gerekse de işlenmekte olan suçlarla ilgili olarak başvurulabilecektir. Tedbir kapsamında beş alt tedbirin uygulanması öngörülmüştür. Bunlardan ilk üçü; iletişimin dinlenmesi, iletişimin kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleridir. Bunlar dışında iletişimin tespiti ve mobil telefonun yerinin tespiti tedbirlerine de ayrıca kanunda yer verilmiştir. Peki, burada isimlerini verdiğimiz bu alt tedbirler neyi ifade etmektedirler? Söz konusu kavramların içeriği ve birbirinden farkı nedir? Bu tür hususlara açıklık getirilmek amacıyla Adalet Bakanlığı tarafından 14.02.2007 Resmi Gazete yayımı tarihli olarak çıkartılan “Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” (Gizli Tedbirler Uygulama Yönetmeliği) m.4’te, bahsi geçen terimlere ilişkin tanımlamalara yer verilmiştir.

Bu bağlamda yönetmeliğin 4. maddesinin ilgili bentlerinde yapılan tanımlar şu şekildedir;

“e) İletişimin dinlenmesi ve kayda alınması: Telekomünikasyon yoluyla gerçekleştirilmekte olan konuşmaların dinlenmesi ve kayda alınması ile diğer her türlü iletişimin uygun teknik araçlarla dinlenmesi ve kayda alınmasına yönelik işlemleri,” içermektedir. Belirtmek gerekir ki iletişimin dinlenmesi, kayda alma olmaksızın ceza muhakemesinde tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Dinleme sonucu elde edilen bilgilerin delil değeri taşıyabilmesi için kayda alınması da zorunludur. Gerek iletişimin dinlenmesi gerekse de kayda alınması internet görüşmeleri gibi, diğer telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim türleri bakımından da geçerlidir.

1) Sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi: İletişimin içeriğine müdahale niteliğinde olmayıp yetkili makamdan alınan karar kapsamında sinyal bilgilerinin iletişim sistemleri üzerinde bıraktığı izlerin tespit edilerek, bunlardan anlamlandırılan sonuçlar çıkarmak üzere gerçekleştirilen değerlendirme işlemleri,” ifade etmektedir.

Bu iki tedbirden ayrı olarak CMK m.135/6’da iletişimin tespitine ilişkin düzenlemeye yer verilmiştir. Bu bağlamda yönetmeliğe göre, “f) İletişimin tespiti: İletişimin içeriğine müdahale etmeden, iletişim araçlarının diğer iletişim araçlarıyla kurduğu iletişime ilişkin arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik işlemleri,” ifade eder. Dolayısıyla iletişimin tespitinde tabiri caizse sadece şüpheli veya sanığın ayrıntılı fatura bilgileri elde edilmektedir. Kiminle, ne zaman, nerede, ne kadar süre iletişimde bulunduğu, kimler tarafından kendisiyle iletişime geçildiğine dair bilgilerin elde edilmesi hep iletişimin tespiti kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bunun dışında iletişimin içeriğinin ne olduğunun, örneğin telefonda neler konuşulduğunun, belirlenmesi ise iletişimin tespiti kapsamında yapılabilecek işlemler değildir. Ayrıca bunların da elde edilmesi gerekiyorsa, buna ilişkin dinleme ve kayda alma izninin de alınması gerekir. İleti-

şimin tespiti sadece telefon görüşmelerine ilişkin olarak değil; diğer telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim şekilleri bakımından da söz konusu olabilir. Bu bağlamda örneğin internet yoluyla gerçekleştirilen haberleşmelere ilişkin olarak, hangi mail adresinden hangi mail adresine, ne zaman, kaç kilobaytlık bir e-mail gönderildiğinin belirlenmesi de iletişimin tespiti kapsamındadır.

Kullanılan mobil telefonun yerinin tespit edilmesi de ayrıca CMK m.135/5'te düzenlenmiştir. Yer tespiti kararı, şüpheli veya sanığın yakalanması amacıyla verilir. Diğer tedbirlerde olduğu gibi amaç delil elde etmek değildir. Hakkında yeteri kadar delil olan şüpheli veya sanığın yakalanması için yerinin belirlenmesi amacıyla bu tedbire başvurulması öngörülmüştür. Bir görüşe göre bu tedbir ayrı bir iletişimin denetlenmesi şekli değil; özel bir iletişimin tespiti türüdür.

İletişimin denetlenmesi tedbiri kapsamında, yukarıda saydığımız ilk üç alt tedbire (dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine) başvurulabilmesi için, “suç işlendiğine dair somut delillere dayalı kuvvetli şüphe sebeplerinin bulunması” ve “başka suretle delil elde edilmesi imkanının bulunmaması” şeklindeki iki koşulun bir arada gerçekleşmiş olması gerekir. Ancak bu iki koşulun bulunması tedbirin uygulanması için yeterli değildir. Bu iki koşul dışında üçüncü bir koşul olarak, ayrıca kanunda belirtilen “katalog suçlardan birine ilişkin bir muhakeme yürütülüyor olması” gerekir. Bu bağlamda “dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin hükümler, ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir;

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80) ile organ veya doku ticareti (madde 91),
2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
3. İşkence (madde 94, 95),
4. Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),
5. Çocukların cinsel istismarı (madde 103),
6. Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149) ile nitelikli dolandırıcılık (madde 158) ,
7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),
8. Parada sahtecilik (madde 197),
9. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220, fıkra üç),
10. Fuhuş (madde 227),
11. İhaleye fesat karıştırma (madde 235),
12. Tefecilik (madde 241),
13. Rüşvet (madde 252),
14. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282),
15. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302),
16. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316),
17. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları.

b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.

- c) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu,
- d) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar.
- e) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar

Son olarak belirtmek isteriz ki; Yargıtay iletişimin denetlenmesi tedbiri dolayısıyla elde edilen delillerin tek başına ispata yetmeyeceği yönünde kararlar vermektedir. Bu bağlamda söz konusu delilleri belirti delili niteliğinde görmektedir. Dolayısıyla uygulamaya göre, şüpheli telefonda suçu işlediğini açıkça ifade etse bile bunu destekler nitelikte başkaca delil elde edilemezse, söz konusu kanıtların vicdani kanaatin oluşumu bakımından yeterli olmayacağı kabul edilmektedir (9. CD. 19.07.2011, 6292/12593; 10. CD. 2.11.2007, 11806/12471).

Tedbire Karar Vermeye Yetkili Merciler

İletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi bakımından soruşturma sırasında sulh ceza hakimi kovuşturma sırasında ise mahkeme kararıyla bu tedbirlere karar verilebilir. Bununla birlikte gecikmesinde sakınca olan hallerde C. Savcısı da tedbirin uygulanmasına karar verebilir (CMK m.135/1). Cumhuriyet savcısı kararını derhal hakimın onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hakim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır. Tedbirin uygulanmasına ilişkin talepte bulunulurken hakkında bu madde uyarınca tedbir kararı verilecek hattın veya iletişim aracının sahibini ve biliniyorsa kullanıcısını gösterir belge veya rapor eklenir (CMK m.135/2). İletişimin tespiti karar verecek merciler de yukarıdaki tedbirlere karar vereceklerle benzer şekilde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, şüpheli ve sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespiti, soruşturma aşamasında hakim, veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde C. Savcısı, kovuşturma aşamasında mahkeme kararına istinaden yapılır. Kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkan veren kodu ve tedbirin süresi belirtilir. Cumhuriyet savcısı kararını yirmi dört saat içinde hakimın onayına sunar ve hakim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hakim tarafından aksine karar verilmesi halinde kayıtlar derhal imha edilir (CMK m.135/6). “Şüpheli veya sanığın yakalanabilmesi için, mobil telefonun yeri, hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararına istinaden tespit edilebilir (CMK m.135/5).” denilmek suretiyle de mobil telefonun yerinin tespiti bakımından kural olarak soruşturma sırasında sulh ceza hakimi yetkili kılınmıştır. Düzenlemede her ne kadar sadece hakimden bahsedilmiş olsa da, tedbir sanık hakkında da uygulanabileceğinden, mahkemenin de bu kararı verebileceği anlaşılmaktadır.

Tedbirin Uygulanma Usulü ve Süresi

Telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesine ilişkin “verilecek karar gereğince Cumhuriyet savcısı veya görevlendireceği adli kolluk görevlisi, telekomünikasyon hizmeti veren kurum ve kuruluşların yetkililerinden ileti-

- 11-** s.111 – Gizli Soruşturmacı Görevlendirmenin Kapsamı başlığı altındaki ilk paragrafta geçen “1) uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m. 188)” ifadesi yan taraftaki gibi değiştirilmiştir.
- 12-** s.112 – Gizli Soruşturmacı Görevlendirilmesi Kararı başlığı altındaki ilk paragraf çıkartılmış, yerine yan taraftaki paragraf getirilmiştir.
- 13-** s.113 – Teknik Araçlarla İzlemenin Kapsamı başlığı altındaki “a. Türk Ceza Kanununda yer alan;” diye başlayan bölüm, “b. Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile...” diye başlayan bölüme kadar çıkartılmış, yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.

şimin tespiti, dinlenmesi veya kayda alınması işlemlerinin yapılmasını ve bu amaçla cihazların yerleştirilmesini yazılı olarak istediğinde, bu istem derhal yerine getirilir; yerine getirilmemesi halinde zor kullanılabilir. İşlemin başladığı ve bitirildiği tarih ve saat ile işlemi yapanın kimliği bir tutanakla saptanır (CMK m.137/1). Verilen karar gereğince tutulan kayıtlar, Cumhuriyet Savcılığınca görevlendirilen kişiler tarafından çözülerek metin haline getirilir. Yabancı dildeki kayıtlar, tercüman aracılığı ile Türkçe’ye çevrilir (CMK m.137/2).”

Gerek adli gerekse de önleme amaçlı olarak yapılacak dinlemeler, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu bünyesinde tek bir merkezden yürütülür (PVSK ek m.7/10).

“Şüpheli veya sanığın tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamaz. Kayda alma gerçekleştirildikten sonra bu durumun anlaşılması halinde, alınan kayıtlar derhal yok edilir (CMK m.135/3).”

Dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin “kararda, yüklenen suçun türü, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği, iletişim aracının türü, telefon numarası veya iletişim bağlantısını tespiti imkanı veren kodu, tedbirin türü, kapsamı ve süresi belirtilir. Tedbir kararı en çok iki ay için verilebilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir. Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, mahkeme yukarıdaki sürelerle ek olarak her defasında bir aydan fazla olmamak ve toplam üç ayı geçmemek üzere uzatılmasına karar verebilir. (CMK m.135/4).”

Mobil telefonun yerini tespiti ilişkin kararda ise, “mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Tespit işlemi en çok iki ay için yapılabilir; bu süre, bir ay daha uzatılabilir. (CMK m.135/5).”

Telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi tedbirine ilişkin alınan karar yapılan işlemler, tedbir süresince gizli tutulur (CMK m.135/6). “Şüpheli veya sanığa yüklenen suç dolayısıyla müdafinin bürosu, konutu ve yerleşim yerindeki telekomünikasyon araçları hakkında,” telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesine ilişkin tedbirler uygulanamaz (CMK m.136).

- 11-** 1) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenip işlenmediğine bakılmaksızın uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m.188),
- 12-** Gizli soruşturmacı görevlendirilmesi tedbirine soruşturma sırasında C. Savcısının talebi üzerine sulh ceza hakimi tarafından karar verilir. C. Savcısının gecikmesinde sakınca bulunduğu kriterinden hareketle, doğrudan kendisinin bu tedbire karar vermesi hukuken mümkün değildir.
- 13-** a. Türk Ceza Kanununda yer alan;
1. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80) ile organ veya doku ticareti (madde 91),
 2. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),
 3. Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149) ile nitelikli dolandırıcılık (madde 158),
 4. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188),

14- s.113 – Teknik Araçlarla İzleme Kararı başlığı altındaki “Teknik araçlarla izlemeye” diye başlayan ilk paragraf çıkartılmış, yerine yan taraftaki metin gelmiştir.

15- s.141 – “Bilirkişi incelemesi...” diye başlayan 4. Paragrafın sonuna yan taraftaki metin getirilmiştir.

16- s.164 – Uzlaşma başlığı altındaki “Bütün suçlar uzlaşma...” diye başlayan 2. Paragraftan itibaren tüm metin çıkartılmış, yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.

5. Parada sahtecilik (madde 197),
6. Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220, fıkra üç),
7. Fuhuş (madde 227)
8. İhaleye fesat karıştırma (madde 235),
9. Tefecilik (madde 241),
10. Rüşvet (madde 252),
11. Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282),
12. Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302),
13. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316),
14. Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337), suçları.

14- Teknik araçlarla izlemeye hakim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilen kararlar yirmi dört saat içinde hakim onayına sunulur. Hakim kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hakim tarafından aksine karar verilmesi halinde kayıtlar derhal imha edilir.

15- Ayrıca, hukukî ve cezaî sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, bilirkişiye ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına karar verilebilir ve gerekçesi gösterilerek gerekli yaptırımların uygulanması bilirkişilik bölge kurulundan istenir.

16- Aşağıdaki suçlarda, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişisinin uzlaştırılması girişiminde bulunulur (CMK m.253/1):

- a) Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı suçlar.
 - b) Şikâyete bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza Kanununda yer alan;
 1. Kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88),
 2. Taksirle yaralama (madde 89),
 3. Tehdit (madde 106, birinci fıkra),
 4. Konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116),
 5. Hırsızlık (madde 141),
 6. Dolandırıcılık (madde 157),
 7. Çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234),
 8. Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları.
 - c) Mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar.
- Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olanlar hariç olmak üzere; diğer kanunlarda yer alan suçlarla ilgili olarak uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, kanunda açık hüküm bulunması gerekir (CMK m.253/2).
- Soruşturulması ve kovuşturulması şikâyete bağlı olsa bile, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun, bu

kapsama girmeyen bir başka suçla birlikte işlenmiş olması hâlinde de uzlaşma hükümleri uygulanmaz (CMK m.253/3).

Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması hâlinde, dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir. Büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacı, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. Şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Uzlaştırmacı, uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır (CMK m.253/4).

Uzlaşma teklifinde bulunulması halinde, kişiye uzlaşmanın mahiyeti ve uzlaşmayı kabul veya reddetmesinin hukukî sonuçları anlatılır. Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanunî temsilcisine ulaşılammaması halinde, uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılır (CMK m.253/5-6).

Birden fazla kişinin mağduriyetine veya zarar görmesine sebebiyet veren bir suçtan dolayı uzlaştırma yoluna gidilebilmesi için, mağdur veya suçtan zarar görenlerin hepsinin uzlaşmayı kabul etmesi gerekir. Uzlaşma teklifinde bulunulması veya teklifin kabul edilmesi, soruşturma konusu suça ilişkin delillerin toplanmasına ve koruma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir (CMK m.253/7-8).

Hâkimin davaya bakamayacağı haller ile reddi sebepleri, uzlaştırmacı görevlendirilmesi ile ilgili olarak göz önünde bulundurulur (CMK m.253/10).

Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. Uzlaştırmacı, dosya içindeki belgelerin birer örneği kendisine verildikten itibaren en geç otuz gün içinde uzlaştırma işlemlerini sonuçlandırır. Uzlaştırma bürosu bu süreyi en çok yirmi gün daha uzatabilir (CMK m.253/11-12).

Uzlaştırma müzakereleri gizli olarak yürütülür. Uzlaştırma müzakerelerine şüpheli, mağdur, suçtan zarar gören, kanunî temsilci, müdafî ve vekil katılabilir. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi veya kanunî temsilcisi ya da vekilinin müzakerelere katılmaktan imtina etmesi halinde, uzlaşmayı kabul etmemiş sayılır (CMK m.253/13).

Uzlaşma müzakereleri sonunda uzlaştırmacı, bir rapor hazırlayarak kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde, tarafların imzalarını da içeren raporda, ne suretle uzlaşıldığı ayrıntılı olarak açıklanır. Uzlaştırma bürosu soruşturma dosyasını, raporu ve varsa yazılı anlaşmayı Cumhuriyet savcısına gönderir (CMK m.253/15).

Uzlaştırmanın sonuçsuz kalması halinde tekrar uzlaştırma yoluna gidilemez. Uzlaşma sonucunda şüphelinin edimini bir kerede yerine getirmesi halinde, hakkında

kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde, 171 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir. Erteleme süresince zamanaşımı işlemez. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, 171 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki şart aranmaksızın, kamu davası açılır. Uzlaşmanın sağlanması halinde, soruşturma konusu suç nedeniyle tazminat davası açılamaz; açılmış olan davadan feragat edilmiş sayılır. Şüphelinin, edimini yerine getirmemesi halinde uzlaşma raporu veya belgesi, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun 38 inci maddesinde yazılı ilam mahiyetini haiz belgelerden sayılır (CMK m.253/18-19).

Uzlaştırma müzakereleri sırasında yapılan açıklamalar, herhangi bir soruşturma ve kovuşturmada ya da davada delil olarak kullanılamaz. Şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenden birine ilk uzlaşma teklifinde bulunduğu tarihten itibaren, uzlaştırma girişiminin sonuçsuz kaldığı ve en geç, uzlaştırmacının raporunu düzenleyerek uzlaştırma bürosuna verdiği tarihe kadar dava zamanaşımı ile kovuşturma koşulu olan dava süresi işlemez (CMK m.253/20-21).

Uzlaştırmacıya Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen tarife göre ücret ödenir. Uzlaştırmacı ücreti ve diğer uzlaştırma giderleri, yargılama giderlerinden sayılır. Uzlaşmanın gerçekleşmesi halinde bu giderler Devlet Hazinesi tarafından karşılanır. Her Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde uzlaştırma bürosu kurulur ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı ile personel görevlendirilir. Uzlaştırmacılar, avukatların veya hukuk öğrenimi görmüş kişilerin yer aldığı, Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen uzlaştırmacı listelerinden görevlendirilir. Uzlaştırmacı, hazırladığı raporu, tutanakları ve varsa yazılı anlaşmayı büroya gönderir. Uzlaştırma süreci sonunda soruşturma dosyaları, uzlaştırma bürosunda görevli Cumhuriyet savcıları tarafından sonuçlandırılır (CMK m.253/ 22 vd.).

Kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olduğunun anlaşılması halinde, kovuşturma dosyası, uzlaştırma işlemlerinin 253 üncü maddede belirtilen esas ve usûle göre yerine getirilmesi için uzlaştırma bürosuna gönderilir. Uzlaşma gerçekleştiği takdirde, mahkeme, uzlaşma sonucunda sanığın edimini def'aten yerine getirmesi halinde, davanın düşmesine karar verir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arzetmesi halinde; sanık hakkında, 231 inci maddedeki şartlar aranmaksızın, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. Geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez. Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildikten sonra, uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde, mahkeme tarafından, 231 inci maddenin onbirinci fıkrasındaki şartlar aranmaksızın, hüküm açıklanır (CMK m.254).

Aralarında iştirak ilişkisi olsun veya olmasın birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda, ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır (CMK m.255).

17- s.179 – Duruşmanın Başlaması başlığı altında “Daha sonra iddianame...” diye başlayan 6. Paragraf tümüyle çıkarılmış yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.

18- Kanun değişikliğine bağlı olarak, 187. Sayfadaki “1412 sayılı CMUK’da...” ve “İstinaf, 1412 sayılı...” diye başlayan ilk iki paragraf çıkartılacak, yerine herhangi bir metin gelmeyecektir.

19- 8. Ünitenin 191. Sayfadaki “İstinaf” başlığından sonraki (bu başlık dahil) tüm metni, kanun değişikliğine bağlı olarak değiştirilmiş ve yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.

17- Daha sonra iddianame veya iddianame yerine geçen belgede yer alan suçlamanın dayanağını oluşturan eylemler ve deliller ile suçlamanın hukuki nitelendirmesi anlatılır. Bu husus önemlidir. Nitekim duruşma başlamadan önce sanığa hakkındaki isnadın etraflıca aktarılmasını sağlar.

19- İstinaf

Genel Olarak

İstinaf, ilk derece mahkemelerinin verdikleri hükümlerin, bölge adliye mahkemesi tarafından maddi ve hukuki yönden incelenmesini sağlayan olağan bir kanunyoludur. Hükümden önce verilir hükme esas teşkil eden mahkeme kararları ile aleyhine başvurulabilecek herhangi bir kanunyolu öngörülmemiş olan diğer mahkeme kararlarına karşı da hükümle birlikte istinaf yoluna başvurulabilir (CMK m.272/2). Hukukumuzda istinaf istemini karara bağlayacak olan üst mahkeme bölge adliye mahkemesi olarak belirlenmiştir.

İstinafa Başvurulamayacak Kararlar

Yargılama makamı kararlarındaki hukuka aykırılıkları gidermek bakımından kanunyolları, yukarıda da açıkladığımız üzere son derece lüzumlu kurumlardır. Ancak tıpkı ilk derece yargılamalarında olduğu gibi kanunyolu yargılamaları da uzun, meşakkatli ve masraflı bir süreçtir. Her karara karşı bu yolların açık tutulması ise bazen elde edilen faydadan çok kamusal zararın ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Nitekim bu durum yargılama makamlarının iş yükünü çok fazla arttıracak ve söz konusu makamlar iş yoğunluğundan dolayı hem önlerine gelen davaya gerektiği kadar zaman ayıramayacak hem de kesin hükme ulaşılması uzun zaman alacaktır. Bu nedenle kanunkoyucu, denetimden geçirilmemesini, denetimden geçirilmesine nazaran kamusal menfaat bakımından daha yerinde bulunduğu bazı hükümlere karşı istinaf kanunyolunu kapalı tutmuştur.

Bu bağlamda; a) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üç bin Türk Lirası dahil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine, b) Üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine, c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulamaz (CMK m.272/3).

Otomatik İstinaf

Ceza muhakemesi faaliyeti sadece uyuşmazlıktan etkilenen tarafları değil; aynı zamanda kamuyu da yakından ilgilendiren kamusal bir faaliyettir. Bununla birlikte, “davasız yargılama olmaz ilkesi” gereğince, yargılama yapılabilmesi için bu işle görevlendirilmiş merciin (C. Savcılığının) iddianame düzenleyerek mahkemeye başvurmuş olması koşulu aranmıştır. Aynı ilke kural olarak kanunyolları bakımından da geçerlidir. Dolayısıyla kanunyoluna başvuru hakkı olanlar, kanunyoluna başvurmadıkça, kural olarak kanunyolu incelemesi gerçekleştirilemez.

Ancak bazen sanık hakkında verilen hükmün denetimden geçmesi, kanunkoyucunun değerlendirmesine göre, kamusal menfaat bakımından da gerekli görülmüş olabilir. Örne-

ğın verilen cezanın miktarının fazla olması durumundan, sanık ya da diğer taraflar başvuruda bulunmasa bile hükme ilişkin kanun yolu incelemesi yapılması lüzumu duyulabilir. Bizim kanunkoyucumuz da benzer bir düşünceyle, belirli bir miktarın üzerindeki hapis cezalarına dair mahkumiyet hükümlerinin tarafların başvurusu olmasa bile kanun yolu denetiminden geçmesini yerinde görmüştür.

Buna göre; “on beş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler, bölge adliye mahkemesince re’sen incelenir CMK m.272/1).” Dolayısıyla taraflardan hiçbiri başvurma bile bahsi geçen miktarın üzerindeki hapis cezalarına ilişkin mahkumiyet hükümleri, otomatikman istinaf incelemesinden geçirilecektir.

Otomatik istinafın, sanık lehine mi yoksa aleyhine mi sayılması gerektiği hususu akılda soru işareti bırakabilir. Nitekim bu inceleme sanık lehine yapılmış sayılırsa, yukarıda incelediğimiz “aleyhe değiştirme yasağı” sanık bakımından söz konusu olacaktır. Bu konuda genel olarak doktrinde ve uygulamada bir fikir birliği söz konusudur. Buna göre otomatik istinaf sanık lehine kanun yoluna başvurulmuş gibi kabul edilmelidir. Nitekim kanunkoyucu denetimden geçmeksizin bu kadar ağır bir cezai yaptırımın kişiye uygulanmasını istememiştir. Dolayısıyla burada otomatik istinafın kabul edilmesinde, sanık bakımından ortaya çıkabilecek hataların giderilmesi, hakettiğinden fazla veya haksız bir ceza ile cezalandırılmasının önüne geçilmek istenmiştir. Yoksa zaten ağır olan cezanın daha da ağır mı olması gerekirdi diye hükmün denetlenmesinin sağlanması söz konusu değildir. Bu nedenle otomatik istinaf, tıpkı sanık lehine istinafa başvurulmuş gibi sonuç doğurur ve aleyhe değiştirme yasağı ilgili sanık bakımından da geçerli olur.

Şu hususu da belirtmek gerekir ki, otomatik istinaf on beş yıl ve daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlere karşı istinafa gidilmemesi halinde söz konusu olur. Ancak bu tür bir hükme karşı taraflardan birisi istinafa başvurmuşsa, artık otomatik değil; bilakis başvuru üzerine istinaf incelemesi yapılması söz konusu olur. Örneğin yirmi yıllık hapis cezasına ilişkin bir mahkumiyet hükmüne karşı, sanık ve sanık aleyhine olmak üzere savcı istinafa başvurmuşsa, artık inceleme otomatikman değil, bunların başvuru üzerine yapılmış olacaktır. Sanık aleyhine de istinafa gidildiğinden, bu durumda sanık bakımından aleyhe değiştirme yasağı geçerli olmayacaktır.

İstinaf İstemi ve Süresi

İstinafa başvuru süresi tefhim veya tebliğden itibaren yedi gündür. Başvuru dilekçesi hükmü veren mahkemeye verilir. Nitekim buna ilişkin CMK m.273/1, 2’ye göre; “istinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt katibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hakime onaylatılır... Hüküm, istinaf yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar.” Bununla birlikte, ağır ceza mahkemelerinde bulunan Cumhuriyet savcıları, mahkemelerinin yargı çevresi içerisindeki asliye mahkemelerinin hükümlerine karşı, kararın o yer Cumhuriyet başsavcılığına geliş tarihinden itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurabilirler (CMK m.273/3). Kanunkoyucu bu düzenleme ile duruşmayı

doğrudan takip etmeyen ağır ceza mahkemesi yanındaki C. Savcılarını bakımından, kararın kendi başsavcılıklarına ulaşmasından itibaren yedi gün içinde istinaf yoluna başvurma imkanı tanımıştır.

Son olarak şu hususu da belirtmek gerekir ki; sanığın yokluğunda verilen hükümlere karşı eski hale getirme başvurusunda bulunulabilir. Örneğin daha önceki celse-lerde sorgusu yapılmış olan sanık, kendisine araç çarptığı için uzunca bir süre bilinçsiz olarak hastanede kalmıştır. Bu durumu bilmeyen mahkeme de son celseye gelmeyen sanığın yokluğunda hükmünü vermiştir. İşte bu durumda yeni delil ileri sürmek ya da yokluğunda dinlenen sanıklara soru sormak isteyen sanık, CMK m.40 vd. maddelere göre, eski hale getirme başvurusunda bulunabilir. Böylelikle yokluğunda yapılan bazı işlemlerin yenilenmesi ve kendisinin de istediği bazı işlemleri yapabilmesi imkanı doğacaktır. Ancak eski hale getirme süresi içinde istinafa başvuru süresi de işleyecektir. Bu nedenle eski hale getirme başvurusunun kabul görmeme ihtimaline binaen, sanık hem eski hale getirme dilekçesini hem de istinaf dilekçesini mahkemeye vermelidir. Aksi takdirde eski hale getirme başvurusu kabul görmezse istinaf başvuru süresini kaçırmış olacaktır. Nitekim CMK m.274'e göre; sanık, yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı eski hale getirme isteminde bulunabilir. Eski hale getirme süresi içinde de istinaf süresi işler. Sanığın eski hale getirme isteminde bulunduğu hallerde, ayrıca istinaf isteminde bulunması gerekir. Bu halde istinaf istemi ile ilişkili işler, eski hale getirme istemi hakkında karar verilmeye kadar ertelenir.

İstinaf Nedenlerinin Dilekçede Gösterilmesi

İstinaf talebinde bulunanlar başvuru nedenlerini başvuru dilekçesinde gösterebilirler. Bu kimselerin, özellikle hükümde hukuka aykırı buldukları hususları başvuru dilekçesinde göstermeleri, ilgili ceza dairesinin dikkatinin bu konulara çekilmesi ve başvuruçunun gerekçelerinin değerlendirmeye alınması bakımından büyük önem arzeder. Bununla birlikte sanık, katılan veya katılma hakkına sahip olmakla birlikte bu talebi karara bağlanmayanlar veya reddedilenler bakımından başvuru nedenlerinin gösterilmesi zorunlu değildir. Dolayısıyla bu kimseler herhangi bir neden göstermeseler, sadece gerekli bilgileri içeren ve "hükmün istinaf incelemesinden geçmesini istiyorum." ifadesine yer verilen bir dilekçeyi mahkemeye verseler, istinaf incelemesinin yapılması bakımından yeterli olacaktır. Bu durum CMK'nın 273/3. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir; "sanık ve bu Kanuna göre katılan sıfatını almış olanlar ile katılma isteği karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanların dilekçe veya beyanında, başvuruya ilişkin nedenlerin gösterilmemesi inceleme yapılmasına engel olmaz."

C. savcısı ise istinaf başvurusunu yaparken başvuru nedenlerini açıkça göstermek zorundadır. Nitekim hukuk eğitimi almış ve kamu adına iddia faaliyetini yürütmekle görevlendirilmiş bir kimsenin, başvuru gerekçelerini göstermekle yükümlü tutulması doğaldır. Aksi takdirde savcının başvurusu değerlendirmeye alınmayacaktır. Bu hususa ilişkin CMK m.273/5'e göre; "Cumhuriyet savcısı,

istinaf yoluna başvurma nedenlerini gerekçeleriyle birlikte yazılı isteminde açıkça gösterir. Bu istem ilgililere tebliğ edilir. İlgililer, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde bu husustaki cevaplarını bildirebilirler.” Görüldüğü üzere silahların eşitliği ilkesinin ve sanığın savunmayı hazırlamak için gerekli kolaylıklara sahip olma hakkının (AİHS m.6/1; m.6/3/b) bir gereği olarak savcının gerekçelerini içeren başvuru belgesinin taraflara tebliği de hükme bağlanmıştır.

İstinaf Başvurusunun Etkisi

İstinaf başvurusunun en önemli sonucu hükmün kesinleşmesini engellemesidir (CMK m.275/1). Böylelikle eğer mahkumiyet hükmü verilmişse, hükmün infazına da başlanamaz. Nitekim infazın koşulu mahkumiyet hükmünün kesinleşmiş olmasıdır (CGTİHK m.4).

Bunun dışında eğer yargılama sonunda kısa karar verilmişse, bir başka deyişle gerekçeli karar açıklanmamışsa (-ki uygulamada genellikle böyle olur, öncelikle kısa karar açıklanır), mahkemenin istinafa başvurulduğunu öğrenmesinden itibaren en geç yedi gün içinde, gerekçeli kararın ilgililere tebliğ edilmesi gerekir (CMK m.275/2). Böylelikle kısa karar üzerine, mahkemenin hükme ilişkin gerekçelerini görmeden istinafa başvuran kişi gerekçeli kararı görebilme imkanına sahip olacaktır.

İstinaf İsteminin Hükmü Veren Mahkemece Reddi

Yukarıda da belirttiğimiz üzere istinaf başvurusu hükmü veren mahkemeye yapılmaktadır. Dolayısıyla doğrudan incelemeyi yapacak bölge adliye mahkemesine başvurulması suretiyle istinafa başvurulması söz konusu olmaz. Başvuruyu alan mahkeme ise öncelikle usuli bir inceleme yapar. İnceleme neticesinde başvurunun hukuka uygun olarak gerçekleştirilmediğini tespit ederse, onu reddeder. Bu bağlamda; istinaf istemi, kanuni sürenin geçmesinden sonra veya aleyhine istinaf yoluna başvurulamayacak bir hükme karşı yapılmışsa ya da istinaf yoluna başvuranın buna hakkı yoksa, hükmü veren mahkeme bir kararla dilekçeyi reddeder (CMK m.276/1).

Mahkemenin yukarıda belirtilen gerekçelere bağlı olarak istinaf başvurusunu reddetmesi halinde, başvuruda bulunan Cumhuriyet savcısı veya ilgililer, ret kararının kendilerine tebliğinden itibaren yedi gün içinde bölge adliye mahkemesinden bu hususta bir karar vermesini isteyebilirler. Bu takdirde dosya bölge adliye mahkemesine gönderilir. Ancak, bu nedenle hükmün infazı ertelenemez (CMK m.276/2). Görüldüğü üzere kanunkoyucu istinaf başvurusunun usulden ilk derece mahkemesince reddi halinde, bu karara karşı bölge adliye mahkemesine başvuru imkanını hükme bağlamıştır. Ancak bu durumda mahkumiyet hükmü söz konusuysa, bu hükmün infazı ertelenmez. Dolayısıyla mahkumiyet hükmüne karşı yapılan istinaf başvurusu reddedilmiş ve başkaca kimse de istinafa başvurmamışsa, hükmün verilmesinden itibaren yedi gün sonra hükmün kesinleşmesi söz konusu olacak ve infaz prosedürü başlayacaktır. Ancak bölge adliye mahkemesi başvuruyu kabul edilebilir bulur ve kendisine yapılan başvuruyu haklı görürse, bu durumda mahkumiyet hükmünün infazı kesilecek ve ilgili duruşma işlemleri tekrarlanarak, yeniden hüküm verilecektir.

İstinaf İsteminin Tebliği ve Cevabı

Usulden reddedilmeyen istinaf başvurusuna ilişkin dilekçe veya tutanağın bir örneği, cevap verebilmesi için karşı tarafa tebliğ edilir. Başvuruya ilişkin belgenin örneğini alan karşı taraf ise, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde, bu başvuruya yazılı olarak cevabını verebilir (CMK m.277/1). Böylelikle kanun yolu aşamasında da çelişmeli muhakeme ve silahların eşitliği ilkelerine riayet edilmiş olur. Bununla birlikte istinaf başvurusu kendisine tebliğ edilen karşı taraf sanık ise, bir tutanağa bağlanmak üzere zabıt katibine yapılacak bir beyanla da cevabını verebilir.

Cevap verildikten veya bunun için belirlenen yedi günlük süre bittikten sonra dava dosyasının bölge adliye mahkemesine sunulması için gerekli işlemler yapılır. Bu bağlamda dava dosyası öncelikle C. Başsavcılığına gönderilir ve onun vasıtasıyla bölge adliye mahkemesi C. Başsavcılığına gönderilir (CMK m.277/2). Görüldüğü üzere dava dosyasının bölge adliye mahkemesine gönderilmesi C. Başsavcılıkları vasıtasıyla olmaktadır. Aşağıda da inceleyeceğimiz üzere, ilk derece mahkemesi yanındaki C. Başsavcılığı tarafından dava dosyası kendisine iletilen bölge adliye mahkemesi C. Başsavcılığı dosyayı inceledikten sonra kendi görüş yazısı ile birlikte ilgili ceza dairesine gönderecektir.

Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısının Görevi
Yukarıda anlattığımız prosedür sonrasında dava dosyası, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığına geldiğinde incelenerek, varsa tebligat eksikliklerinin giderilmesi sağlandıktan ve sunulması gereken belge ve deliller de eklendikten sonra, yazılı düşüncüyü içeren bir tebliğname ile birlikte bölge adliye mahkemesi ceza dairesine verilir (CMK m.278). Bu bağlamda tebliğname; bölge adliye mahkemesinin, ilgili dava dosyası incelendikten sonra, aleyhine istinafa başvurulmuş hükme ilişkin olarak ne yönde karar verilmesi gerektiğine dair bölge adliye mahkemesi C. Başsavcılığının görüşünü yansıtan tutanağa verilen isimdir. Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname ilgililere de tebliğ olunur (CMK m.278). Böylelikle çelişmeli muhakeme ve silahların eşitliği ilkesine bağlı kalınmış olur. Her bölge adliye mahkemesinin yanında bir C. Başsavcılığı kurulur. Bu Başsavcılıklarda başsavcı ve başsavcı vekilinin yanında yeteri kadar C. Savcısı görev yapar (Adli Teşkilat K. m.30). İşte tebliğnameler burada görev yapan C. Savcıları tarafından C. Başsavcılığı adına hazırlanır.

Bölge Adliye Mahkemesinin Dosya Üzerinde Yapacağı Ön İnceleme

Aleyhine istinafa başvurulmuş hükme ilişkin dosya bölge adliye mahkemesi C. Başsavcılığından kendisine geldikten sonra, ilgili ceza dairesi dosya hakkında usulden bir ön inceleme yapar. Bu ön incelemeden sonra; a) Bölge adliye mahkemesinin yetkili olmadığı anlaşıldığı takdirde dosyanın yetkili bölge adliye mahkemesine gönderilmesine, b) Bölge adliye mahkemesine başvurunun süresi içinde yapılmadığının, incelenmesi istenen kararın bölge adliye mahkemesinde incelenebilecek kararlardan olmadığı, başvuranın buna hakkı bulunmadığının anlaşıl-

ması halinde istinaf başvurusunun reddine karar verilir. Bu kararlar itiraza tabidir (CMK m.279).

Görüldüğü üzere kanunkoyucu, bu hususlardan çoğu ilk derece mahkemesi tarafından denetlendiği halde, bölge adliye mahkemesi ilgili ceza dairesinin de söz konusu usuli hususlara ilişkin ayrıca bir ön inceleme yapmasını hükme bağlamıştır.

Bölge Adliye Mahkemesinde İnceleme ve İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar

Bölge adliye mahkemesi ceza dairesi, usule ilişkin ön incelemeleri yaptıktan sonra, başvuruyu hukuka uygun bulursa, Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesini, dosyayı ve dosyayla birlikte sunulmuş olan delilleri incelemeye geçer. Bu incelemeden sonra (CMK m.280/1);

- a. İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığını, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığını, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğunu saptadığında istinaf başvurusunun esastan reddine karar (onama kararı) verir.
- b. Eğer CMK'nın 303. maddesinin birinci fıkrasının (c), (e), (f), (g) ve (h) bentlerinde yer alan ihlallerin varlığını tespit ederse, bu durumda hukuka aykırılığın düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine (düzelterek onamaya-ıslaha) hükmeder.
- c. İlk derece mahkemesinin kararında 289. maddede belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin (kesin hukuka aykırılık hali-mutlak bozma sebebi) bulunması halinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar (bozma kararı) verir.
- d. Diğer hallerde, gerekli tedbirleri aldıktan sonra davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına hükmeder.

Bölge adliye mahkemesi ceza dairesi, usule ilişkin ön incelemeleri yaptıktan sonra, başvuruyu hukuka uygun bulursa, Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesini, dosyayı ve dosyayla birlikte sunulmuş olan delilleri incelemeye geçer. Bu incelemeden sonra (CMK m.280/1);

Bu noktada belirtmek gerekir ki; bölge adliye mahkemesinin istinaf incelemesi sonunda verebileceği kararları düzenleyen CMK'nın 280. maddesinde, düşme kararından söz edilmemekteyse de, af, zamanaşımı gibi davayı düşüren nedenlerin bu aşamada ortaya çıkması halinde, düşme dışında bir karar verilmesi düşünülemez. Bu bağlamda düşme de istinaf incelemesi sonucunda verilebilecek kararlardan birisidir.

İstinaf Yargılamasında Duruşma Hazırlığı

Bölge adliye mahkemesi ilgili ceza dairesinin davanın yeniden görülmesine karar verdiği durumlarda, aynı zamanda duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasını da hükme bağlar. Bu bağlamda bölge adliye mahkemesi ceza dairesi başkanı veya onun görevlendireceği üye, tıpkı ilk derece yargılamasında olduğu gibi, CMK m.175'e göre, duruşma gününü saptar, davetiye çıkartılması gereken kimselere davetiye çıkarmak suretiyle, gerekli çağrılarını yapar. Tutuksuz sanığa yapılacak çağrıda kendi başvuru-

su üzerine açılacak davanın duruşmasına gelmediğinde davasının reddedileceği ayrıca bildirilir (CMK m.281/1). Kanaatimizce sanığın duruşmaya gelmemiş olması doğrudan kanun yolu başvurusunun reddine neden olmalıdır. Bundan kaynaklanan zararların giderilmesinin mazeretsiz gelmeyen sanığa yükletilmesi makul olmakla birlikte, gelmemenin doğrudan kanun yolu davasının reddine neden olması ağır bir uygulama olacaktır. Ancak kanunkoyucu bu şekilde hareket etmek bakımından mahkemeye pek de bir seçenek bırakmamış ve "... reddedileceği ayrıca bildirilir." demek suretiyle, emredici bir düzenleme getirmiştir.

Ayrıca mahkeme, yeniden yapılacak yargılamaya ilişkin olarak, yapılması gereken keşiflerin yapılmasına, dinlenmesi gereken tanık ve bilirkişilerin dinlenmesine de karar verir. Böylelikle kanunkoyucu, burada da tıpkı ilk derece yargılamasında olduğu gibi, bir tür tensip zaptı (duruşmaya hazırlık tutanağı) tutulmasını hükme bağlamıştır (CMKL m.281/2).

İstinaf Duruşması

İstinaf duruşmasında da kural olarak ilk derece yargılamasındaki esaslara göre hareket edilir. Dolayısıyla ilk derece yargılamasında duruşma nasıl açılıp yürütülüyorsa (Bkz. CMK m.191 vd.) istinaf yargılamasında da ilke olarak öyle yapılır. Ancak (CMK m.282); a) Duruşma, CMK'nın öngördüğü genel hükümlere göre başladıktan sonra, ilk derece yargılamasında iddianame veya iddianame yerine geçen belge okunurken, istinaf yargılamasında görevlendirilen üyenin inceleme raporu okunur. b) Ayrıca başlangıçta inceleme raporunun yanı sıra, ilk derece mahkemesinin gerekçeli hükmü de okunur. c) İlk derece mahkemesinde dinlenen tanıkların ifadelerini içeren tutanaklar ile keşif tutanakları, bilirkişi raporu, bölge adliye mahkemesi duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgeler, yapılmışsa keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporlar okunur. d) Bölge adliye mahkemesi duruşmasında dinlenilmeleri gerekli görülen tanık ve bilirkişiler çağrılır. Dolayısıyla mahkeme yargılama sırasında çağırıldığı bu kişileri dinleme imkanına sahip olacaktır.

İstinafta Aleyhe Değiştirme Yasağı

Aleyhe değiştirme yasağına ilişkin temel açıklamaları, kanun yollarına ilişkin genel bilgilerin verildiği yukarıdaki kısımda aktarmıştık. Söz konusu yasak istinaf bakımından da geçerlidir. Bu bağlamda, "istinaf yoluna sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz (CMK m.283)."

İstinafta Kovuşturma Sonunda Verilecek Karar

İstinaf incelemesinde eğer daire duruşma yapılmasına karar vermiş ve duruşma gerçekleştirilmişse, duruşma sonunda iki şekilde karar verilmesi söz konusu olur. Bunlardan ilki istinaf başvurusunun esastan reddi kararıdır. Bu durumda ilk derece mahkemesinin kararı onanmış olur. İkinci olarak ise daire, ilk derece mahkemesinin verdiği hükümde, yeniden hüküm kurmayı gerektirecek hukuka aykırılıklar tespit ederse, ilk derece mahkemesinin hükmünü kaldırır ve kendisi yeniden hüküm kurar (CMK m.280/2). Bu bağlamda ilk derece mahkemesine benzer şekilde, CMK m.223 kapsamında hüküm kurabilecektir.

Direnme Yasağı

Kural olarak bölge adliye mahkemesi karar ve hükümlerine karşı direnilemez; bunlara karşı herhangi bir kanun yoluna gidilemez (CMK m.284/1). Dolayısıyla bölge adliye mahkemesinin verdiği kararlara karşı direnme yasağı kabul edilmiştir. Bununla birlikte kanunun açıkça temyiz ve itiraz yolunu kabul ettiği kararlar bakımından bu yollara başvurulabilmesi, söz konusu genel kuralın istisnalarını oluşturmaktadır (CMK m.284/2).

Kanaatimizce CMK m.284/1'deki yukarıda ifade edilen düzenleme, ilk derece mahkemelerine yöneliktir. Nitekim direnme, sadece hükmü veren ilk derece mahkemesi bakımından yapılabilecek bir işlemdir. Dolayısıyla söz konusu hüküm istinaf yargılaması sonucu verilen kararlara karşı olağanüstü kanun yollarına başvuruyu yasaklamaktadır.

Temyiz

Genel Olarak

Temyiz, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümlerine karşı başvurulabilen bir kanun yoludur (CMK m.286). Bozma kararlarına karşı ise temyiz yoluna gidilmesi öngörülmemiştir. Nitekim bu tür kararlara ilişkin uyumsuzluklar, yeniden ilk derece mahkemesinin önüne gidecek ve burada verilen yeni karara karşı yeniden kanun yolu mekanizmasının işletilmesi mümkün olacaktır. Uyuşmazlığı yeniden ilk derece mahkemesinin önüne götürecek bir karara karşı temyiz yoluna başvurulması ise yerinde olarak kanunkoyucu tarafından uygun bulunmamıştır. Hükme esas teşkil eden veya aleyhine başvurulacak başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan diğer bölge adliye mahkemesi kararları da hükümle birlikte temyiz edilebilirler (CMK m.287).

Kural olarak ilk derece mahkemelerince verilen hükümlerin denetlenmesine imkan tanıyan ve bu itibarla ikinci derece yargılaması olan istinafa karşı, istinaf yargılaması sonucunda verilecek hükümlerin denetlenmesi yolunu açan temyiz incelemesi ise üçüncü derece ceza yargılamasını oluşturmaktadır. İstinaf yargılaması neticesinde verilen hüküm henüz kesinleşmemiş olduğundan, temyiz yargılaması da kesinleşmemiş kararların denetlendiği olağan bir kanun yoludur. İstinaf yargılaması sonrasında verilen karar, temyiz yolunun tüketilmesiyle birlikte kesinleşmiş olacağından, temyiz incelemesi olağan kanun yollarının son basamağını oluşturmaktadır. Temyiz yolunun tüketilmesiyle birlikte artık hükme karşı sadece olağanüstü kanun yollarına başvurulabilecektir.

CMK'nın öngördüğü sisteme göre, temyiz incelemesi Yargıtay tarafından gerçekleştirilir. Yargıtay'daki ceza daireleri, aralarındaki işbölümü esasına göre, temyiz edilen dosyaları inceler ve karara bağlarlar.

Aleyhine Temyize Başvurulamayacak Bölge Adliye Mahkemesi Kararları

Kural olarak, bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin bozma dışında kalan hükümleri temyiz edilebilir. Bu bağlamda bölge adliye mahkemelerinin bozmaya ilişkin kararları, yukarıda da açıkladığımız üzere, temyiz edilemezler. Ancak hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararları da hükümle beraber temyiz olunabilir (CMK

m.287). Bölge adliye mahkemelerinin bozma kararları dışında;

- a. İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezaları ile miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,
- b. İlk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,
- c. İlk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dahil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,
- d. Adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,
- e. Sadece eşya veya kazanç müsaderesine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,
- f. On yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararları ile ilgili olarak (...) istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,
- g. Davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararları ile ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen bu tür kararlar veya istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararlar,
- h. Yukarıdaki bentlerde yer alan sınırlar içinde kalmak koşuluyla aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları temyiz edilemez (CMK m.286/2).

Temyiz İstemi ve Süresi

Kanunkoyucu temyiz talebinde bulunmayı belirli bir süreye bağlamıştır. Söz konusu süre hak düşürücü bir süredir. Dolayısıyla kanunda belirtilen süre içinde temyize hakkı olan kimse başvuruda bulunmazsa, temyiz hakkı düşer. Süre geçtikten sonra, eğer eski hale getirmenin koşulları söz konusu değilse, ilgili kişinin temyize başvurabilmesi hukuken mümkün değildir. Bunun yanında kanunkoyucu temyiz başvurusunun yapılmasını süre dışında şekli açıdan da sınırlamıştır. Buna göre başvuru dilekçe ile yazılı olarak veya tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü yapılmalıdır. Aksi takdirde şekli açıdan da sakatlık ortaya çıkacak ve başvuru geçersiz sayılacaktır. Son olarak temyiz başvurusu hükmü veren mahkemeye yapılır. Doğrudan incelemeyi yapacak mercie başvurulması söz konusu değildir. Uygulamada hükmü veren mahkemeye hitaben yazılan temyiz dilekçesinde, hükmü veren mahkemenin adının yer aldığı başlığın altına parantez içerisinde, “Yargıtay ilgili ceza dairesine gönderilmek üzere” diye not düşüldüğü görülmektedir. Bu bağlamda temyiz istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde hükmü veren mahkemeye bir dilekçe verilmesi veya zabıt katibine bir beyanda bulunulması suretiyle yapılır; beyan tutanağa geçirilir ve tutanak hakime onaylatılır... Hüküm, temyiz yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa, süre tebliğ tarihinden başlar (CMK m.291).

Bununla birlikte, sanık, istinaf yargılaması sonunda, yokluğunda aleyhine verilen hükümlere karşı eski hale getirme isteminde bulunabilir. Eski hale getirme süresi içinde temyiz süresi de işler. Dolayısıyla sanık, “eski hale getirme başvurusunda bulundum, başvuru sonuçlanınca temyiz başvurusunda bulunurum” diyerek temyiz başvurusunda bulunmazsa, temyiz süresini kaçırma tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Bu nedenle sanığın eski hale getirme isteminde bulunduğu hallerde, ayrıca temyiz isteminde de bulunması gerekir. Bu halde temyiz istemi ile ilişkili işler, eski hale getirme istemi hakkında karar verilmeye kadar ertelenir (CMK m.274, 292).

Temyiz Başvurusunun İçeriği

Temyiz eden, temyiz başvurusunda hükmün neden dolayı bozulmasını istediğini göstermek zorundadır (CMK m.294/1). Temyiz başvurusunda temyiz nedenlerinin gösterilmemiş olması, temyiz incelemesinin yapılmasını engeller. Ancak ilk başta gösterilmeyen temyiz nedenlerinin aşağıda göreceğimiz üzere ek temyiz dilekçesi ile gösterilmesi de mümkündür (CMK m.295/1). Bu bağlamda ilk veya ek dilekçede temyiz nedenine yer verilmeyen başvurular, Yargıtay tarafından incelemeye alınmaz ve başvuru usulden reddedilir (CMK m.298).

Temyiz sebebi, ancak hükmün hukuki yönüne ilişkin olabilir (CMK m.294/2). Bir başka deyişle temyiz incelemesi, sadece hukuki soruna ilişkin olarak gerçekleştirilmektedir. Maddi soruna ilişkin tespitlerin denetlenmesi imkanı ise bulunmamaktadır. Dolayısıyla temyiz başvurusunda delillerin mahkeme tarafından yanlış değerlendirildiği, uyuşmazlık konusu olayın oluş biçiminin yanlış tespit edildiği gibi maddi soruna ilişkin hususlar temyiz nedeni olarak ileri sürülemez. Sadece mahkemenin hukuki sorununu çözerken yanlış hareket ettiği, uygulaması gereken bir hukuk kuralını uygulamadığı veya yanlış uyguladığı gibi gerekçeler temyiz nedenini oluşturabilecektir.

Temyiz Nedeni

Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır (CMK m.288). Temyiz nedeni olan hukuka aykırılık, hükmün sadece kanuna muhalif olmasından değil; tüzük veya yönetmelik gibi diğer şekli hukuk kaynaklarına aykırı olmasından da kaynaklanabilir. Bu bağlamda temyiz nedeni hükmün hukuki yönüne ilişkindir. Ayrıca hükümdeki hukuka aykırılık, 17 yaşındaki sanık hakkında yaş indiriminin yapılmaması örneğinde olduğu gibi maddi hukuktan kaynaklı ortaya çıkabileceği gibi, sanığın savunma hakkının kısıtlanması örneğinde olduğu üzere muhakeme hukukundan kaynaklı olarak da ortaya çıkabilir.

Bununla birlikte sanığın yararına olan hukuk kurallarına aykırılık, sanık aleyhine hükmün bozdurulması için Cumhuriyet savcısına bir hak vermez (CMK m.290). Dolayısıyla savcı, sanık yararına olan hukuk kurallarına muhalefeti, sanık aleyhine yapacağı temyiz başvurusunda, temyiz nedeni olarak gösteremeyecektir.

Temyiz Başvurusunun Etkisi

Temyiz başvurusunun en önemli etkisi hükmün kesinleşmesini önlemesidir. Bu husus CMK m.293/1’de “süresi içinde yapılan temyiz başvurusu, hükmün kesinleşmesini

engeller.” denilmek suretiyle açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca vurgulamak gerekir ki, CGTİHK m.4’e göre “mahkumiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz.” Dolayısıyla temyiz başvurulması, eğer verilmiş bir mahkumiyet hükmü varsa bunun da infazına başlanmasına engel olur.

Bununla birlikte hüküm, temyiz eden Cumhuriyet savcısına veya ilgililere gerekçesiyle birlikte açıklanmamışsa; hükmün temyiz edildiğinin bölge adliye mahkemesince öğrenilmesinden itibaren gerekçe, yedi gün içinde tebliğ edilir (CMK m.293/2). Böylelikle kanunkoyucu, gerekçeli kararı görmeksizin, sadece kısa karar üzerine temyize başvuran ilgililerin, gerekçeli kararı inceledikten sonra ileri sürebilecekleri başkaca iddialar olabilir düşüncesiyle, temyiz başvurusunun yapıldığının bölge adliye mahkemesi tarafından öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde, gerekçeli kararın bu kişilere tebliğini teminat altına almıştır. Nitekim aşağıda da inceleyeceğimiz üzere gerekçeli kararı almaksızın temyize başvuran kimse, gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde ek temyiz dilekçesi verebilecektir (CMK m.295).

Ek Temyiz Dilekçesi

Temyiz başvurusunda temyiz nedenleri gösterilmemişse temyiz başvurusu için belirlenen sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine bu nedenleri içeren bir ek dilekçe verilir. Cumhuriyet savcısı temyiz dilekçesinde, temyiz isteğinin sanığın yararına veya aleyhine olduğunu açıkça belirtir (CMK m.295/1). Yukarıda da belirttiğimiz üzere kesin hukuka aykırılık halleri dışında, temyiz nedenlerinin başvuru dilekçesinde gösterilmesi zorunludur. Aksi takdirde temyiz başvurusu, ilgili ceza dairesince esasa girilmeksizin usulden reddedilecektir. Bu bağlamda kanunkoyucu, yedi günlük temyiz süresi içinde verdiği temyiz dilekçesinde temyiz nedenlerini göstermeyenlere, bu sürenin bitmesinden itibaren yine yedi gün içinde temyiz nedenlerini içeren bir ek temyiz dilekçesi verme imkanı tanımıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, bu söylediklerimizin hükmün başlangıçta gerekçeli olarak açıklanması halinde geçerli olduğudur. Bunun yanında uygulamada çoğu kez hüküm öncelikle kısa karar şeklinde, gerekçesiz olarak açıklandığından, gerekçeli kararı görmeyen başvurunun, temyiz nedenlerini dilekçesinde göstermesi imkanı pek bulunmamaktadır. Bu nedenle kanunkoyucu bu tür durumda bulunan kişiler bakımından da, gerekçeli kararın tebliğinden itibaren (yukarıdaki gibi temyiz süresinin bitmesinden itibaren değil) yedi gün içinde temyiz nedenlerini içeren ek temyiz dilekçesi verilmesine imkan tanımıştır. Ancak gerek hükmün gerekçeli olarak açıklandığı hallerde temyiz süresinin dolmasından gerekse de hükmün başlangıçta kısa karar olarak gerekçesiz şekilde açıklandığı hallerde gerekçeli kararın verilmesinden itibaren yedi gün içinde verilecek olan ek temyiz dilekçelerinin kabul edilebilmesi için, hükmün açıklanmasından sonraki ilk yedi günlük süre içinde, bir temyiz dilekçesinin verilmesi zorunludur. Bu asıl temyiz dilekçesi süresi içinde verilmezse sonradan ek temyiz dilekçesi verilmesi hukuken mümkün değildir. C. Savcısı temyize başvurduğunda ise

özellikle temyizde de geçerli olan aleyhe değiştirme yasağının uygulanabilmesini gözetmek bakımından, başvurusunun sanığın lehine mi aleyhine mi olduğunu belirtmekle yükümlü tutulmuştur.

Temyiz, sanık tarafından yapılmış ise, ek dilekçe kendisi veya müdafii tarafından imza edilerek verilir (CMK m.295/2). Müdafii yoksa sanık, tutanağa bağlanmak üzere zabıt katibine yapacağı bir beyanla gerekçesini açıklayabilir; tutanak hakime onaylatılır (CMK m.295/3).

Nispi ve Mutlak Hukuka Aykırılık Halleri (Nispi ve Mutlak Temyiz Sebepleri)

Temyiz nedeni hükmün hukuka aykırı olması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yukarıda da açıkladığımız üzere, kural olarak temyiz talebinde bulunan kimse temyiz nedenlerini dilekçesinde gösterir. Temyiz incelemesi yapılırken, ilgili ceza dairesi, öncelikle hükümde iddia edilen hukuka aykırılıkların var olup olmadığını tespit eder. Hükümde herhangi bir hukuka aykırılık yoksa temyiz başvurusunu esastan reddeder, bir başka deyişle hükmü onar. Eğer hükümde bazı hukuka aykırılıklar bulunmaktaysa, ikinci bir denetimle var olan bu hukuka aykırılıkların hükmü etkileyip etkilemediğini belirler. Diğer bir ifadeyle, var olan hukuka aykırılıkların hükmü etkileme ihtimalinin olup olmadığına dair bir inceleme daha yapar. Eğer hukuka aykırılık esasa etkiliyse, yani hükmü etkileme potansiyeli varsa, bu durumda hükmün bozulmasına karar verir. Eğer söz konusu hukuka aykırılığın hükmü etkileme potansiyeli yoksa bu durumda yine başvuruyu reddeder ve hükmü onar. Bu anlattığımız şekilde incelemeye tabi olan ve kanunkoyucu tarafından hükme etkili oldukları açıkça kanuni düzenlemeye bağlanmamış hukuka aykırılıklara nispi hukuka aykırılık halleri veya nispi temyiz sebepleri denilmektedir. Bu tür hukuka aykırılıklar bakımından Yargıtay ceza dairesi yukarıda da açıkladığımız üzere iki dereceli bir denetim yapmaktadır. Öncelikle iddia edilen hukuka aykırılığın var olup olmadığını denetlemekte, iddia edilen hukuka aykırılıklardan birisi varsa da ikinci basamağa geçip, bu hukuka aykırılığının esasa etkili olup olmadığına bakmaktadır.

Nispi hukuka aykırılık halleri dışında kanunkoyucu bazı hukuka aykırılıkların esasa etkili olduğunu, bir başka deyişle hükmü etkileme potansiyeli bulunduğunu açık kanuni düzenlemeye bağlamış olabilir. İşte kanunkoyucu tarafından hükme ve esasa etkili oldukları kanuni hükme bağlanmış olan bu tür hukuka aykırılık hallerine mutlak (kesin) hukuka aykırılık halleri ya da mutlak temyiz sebepleri denilmektedir. Bu tür hukuka aykırılık halleri bakımından Yargıtay ilgili ceza dairesi sadece tek basamaklı bir inceleme gerçekleştirecektir. Sadece uyuşmazlık konusu olaya ilişkin yargılamada, kanunda belirtilen kesin hukuka aykırılık hallerinden bulunup bulunmadığını araştırarak, eğer böyle bir hukuka aykırılık varsa, ikinci bir araştırma yapmadan doğrudan kararı bozacaktır. İlgili ceza dairesi bakımından bu hukuka aykırılığın hükme etkili olup olmadığını inceleme imkanı bulunmamaktadır. Çünkü kanunkoyucu yaptığı açık kanuni düzenlemeyle bu hukuka aykırılığın hükme etkili olduğunu kanunen kabul etmiştir. Dolayısıyla verilen hükümde hukuka kesin aykırılık hallerinden birisi tespit edilirse, başkaca bir araştırma yapmaksızın hükmün bozulması zorunludur.

Bu noktada Őu hususu da ayrıca belirtmek gerekir; CMK'nın 298. maddesi gereğince, temyiz nedeni gösterilmemişse, başvuru Yargıtay ilgili ceza dairesince reddedilecektir. Ayrıca temyiz incelemesini de ileri sürülen bu nedenler üzerinden yapacaktır. Ancak bu ikinci husus, sadece nispi hukuka aykırılık halleri bakımından geçerlidir. Eğer hükümde kesin hukuka aykırılık hallerinden birisi varsa, bu temyiz başvurusunda gösterilmese bile ceza dairesi bunu re'sen dikkate almak zorundadır. Nitekim kesin hukuka aykırılık hallerini hükme bağlayan CMK'nın 289. maddesinin 1. fıkrasında, "temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hallerde hukuka kesin aykırılık var sayılır" denilmektedir. Dolayısıyla Yargıtay ilgili ceza dairesi temyiz başvurusunda hiçbir temyiz nedeninin gösterilmediğini farkedirse, başvuruyu doğrudan reddedecektir. Bu durumda Yargıtay ceza dairesinin, kesin hukuka aykırılık hallerini bile denetleme imkanı yoktur. Nitekim başvuruda temyiz sebebi hiçbir şekilde gösterilmemiştir. Bununla birlikte temyiz sebebi, bir tane bile olsa başvuruda gösterilmişse, başvuru incelemeye alınacak, ayrıca başvuru dilekçesinde gösterilmeyen kesin hukuka aykırılık halleri dikkati çekerse, bunlar da incelenecektir. Nitekim kesin hukuka aykırılık halleri, temyiz dilekçesinde gösterilmese bile dikkate alınması gereken hususlardır (CMK m.289/1). Buna karşın temyiz dilekçesinde gösterilmeyen nispi hukuka aykırılık halleri ise mahkemece dikkate alınamaz.

CMK'da kanunkoyucu tarafından belirlenen kesin hukuka aykırılık halleri şunlardır (CMK m.289/1):

- a. Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması.
- b. Hakimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hakimin hükme katılması.
- c. Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olunduğu halde hakimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hakimin hükme katılması.
- d. Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi.
- e. Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlak hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması.
- f. Duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlal edilmesi.
- g. Hükümün 230 uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi.
- h. Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması.
- i. Hükümün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması.

Kanunda belirtilen bu hallerin varlığının tespit edilmesi halinde başkaca bir incelemeye gerek olmaksızın Yargıtay ilgili ceza dairesi, bölge adliye mahkemesi kararını bozacaktır.

Temyiz İsteminin Hükümü Veren Mahkemece Usulden Reddi

Kanunkoyucu işin esasına girilmeksizin, temyiz başvurusuna ilişkin işlem zamanında mı, kanunun öngördüğü şekilde mi, yetkili kimseler tarafından mı yapılmış gibi

usule ilişkin hususlarda, hükmü veren ilk derece veya bölge adliye mahkemesince bir denetim yapılmasını ve bu hususlarda bir eksiklik olması durumunda, başvurunun yine bu mahkemece reddedilmesini öngörmüştür. Buna göre; temyiz istemi, kanuni sürenin geçmesinden sonra yapılmış veya temyiz edilemeyecek bir hüküm temyiz edilmiş veya temyiz edenin buna hakkı yoksa hükmü temyiz olunan bölge adliye veya ilk derece mahkemesi bir karar ile temyiz istemini reddeder (CMK m.296/1).

Temyiz eden, ret kararının kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde Yargıtay'dan bu hususta bir karar vermesini isteyebilir. Bu takdirde dosya Yargıtay'a gönderilir. Ancak, bu nedenden dolayı hükmün infazı ertelenemez (CMK m.296/2).

Temyiz Dilekçesinin Tebliği ve Cevabı

Bölge adliye mahkemesine verilen temyiz dilekçesi, yukarıda incelediğimiz CMK m.296'ya göre yapılacak usuli inceleme sonucunda reddedilmezse, bir örneği karşı tarafa tebliğ olunur. Örneğin temyize savcı başvurmuşsa sanık ve müdafii, sanık başvurmuşsa da savcı ve katılana temyiz dilekçesinin bir örneği gönderilecektir. Temyiz dilekçesi kendisine tebliğ edilen karşı taraf da, tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde yazılı olarak cevabını verebilir (CMK m.297/1). Ancak cevap verme zorunluluğu yoktur. Temyiz dilekçesinin karşı tarafa tebliği ve cevap imkanının öngörülmesi, muhakeme hukukundaki çelişmeli muhakeme ve silahların eşitliği ilkelerinin de önemli bir gereğini oluşturmaktadır.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Görevi

Temyiz başvurusu karşı tarafa tebliğ edilip buna cevap verildikten veya bunun için belirli süre geçtikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir (CMK m.297/2). Yargıtay C. Başsavcılığında görevli savcılar, aralarındaki işbölümüne göre dosyayı inceledikten sonra, temyiz edilen dosya hakkında ne tür bir karar verilmesi gerektiğine ilişkin başsavcılığın görüşünü belirten bir tutanak hazırlarlar. Hazırlanan bu tutanağa "tebliğname" denir. Hazırlanan tebliğnamenin iliştiirildiği dosya, ilgili ceza dairesince incelenmek üzere Yargıtay'a gönderilir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tebliğname, hükmü temyiz etmeleri veya aleyhlerine sonuç doğurabilecek görüş içermesi halinde sanık veya müdafii ile katılan veya vekillerine ilgili dairesince tebliğ olunur. İlgili taraf tebliğden itibaren bir hafta içinde yazılı olarak cevap verebilir (CMK m.297/3). Bu şekilde ilgililerin tebliğnameden haberdar edilmeleri ve kendilerine cevap verme imkanı tanınması çelişmeli muhakeme ve silahların eşitliği ilkesinin gereğidir. İlgililere yapılacak bu tebliğatlar, ilgililerin dava dosyasından belirlenen son adreslerine yapılmasıyla geçerli olur (CMK m.297/4).

Temyiz İsteminin Yargıtay İlgili Ceza Dairesince Usulden Reddi

Temyiz incelemesini yapacak Yargıtay ilgili ceza dairesi de dosya kendisine geldikten sonra öncelikle dosya üzerinde usuli bir inceleme gerçekleştirir. Bu bağlamda yapacağı inceleme neticesinde, süresi içinde temyiz başvurusunda bulunulmadığını, hükmün temyiz edilemez olduğunu,

temyiz edenin buna hakkı olmadığını ya da temyiz dilekçesinin temyiz sebeplerini içermediğini saptarsa, temyiz istemini (usulden) reddeder (CMK m.298).

Temyiz İncelemesinin Duruşmalı veya Duruşmasız Yapılması

Temyiz incelemesi kural olarak dosya üzerinde gerçekleştirilir. Bir başka deyişle temyizde esas olan incelemenin duruşmasız yapılmasıdır. Ancak on yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay, incelemelerini sanığın veya katılanın temyiz başvurusundaki istemi üzerine veya re'sen duruşma yoluyla yapar. Duruşma gününden sanığa, katılana, müdafii ve vekile haber verilir. Sanık, duruşmada hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir müdafii ile de temsil ettirebilir (CMK m.299/1). Temyiz incelemesine ilişkin yapılan duruşmaya ise "murafaa" denilmektedir. Bu bağlamda temyiz incelemesinin duruşmalı (murafaalı) olmasının önşartı inceleme konusu hükmün, on yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin olmasıdır. Ancak bu koşulun varlığı tek başına yeterli değildir. Bunun dışında ceza dairesinin duruşmayı gerekli görmesi veya savunmanın temyiz başvurusunda duruşma talebinde bulunmuş olması gerekir. Önşartla birlikte bu iki şarttan (dairenin takdiri-savunmanın talebi) birinin varlığı, incelemenin duruşmalı yapılması için yeterli olacaktır. Kanundaki düzenleme, "istemi üzerine veya re'sen duruşma yoluyla yapar." şeklinde emredici bir tarzda kaleme alındığından, on yıl ve daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlere dair temyiz incelemesi, sanık veya müdafii talepte bulunmuşsa duruşmalı yapılmak zorundadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki; uygulamada Ceza Genel Kurulundaki duruşmalı inceleme talepleri kabul edilmektedir.

Ayrıca belirtmek gerekir ki; sanık tutuklu ise duruşmaya katılmak isteminde bulunamaz (CMK m.299/2). Dolayısıyla tutuklu sanıklara ilişkin verilen hükümlerin de duruşmalı olarak incelenmesi mümkündür; ancak tutuklu sanık yapılacak duruşmalarda hazır bulunma hakkına sahip değildir. Bununla birlikte sanığın böyle bir hakkı olmasa da, kanaatimizce ilgili ceza dairesi sanığı dinlemeyi de gerekli görürse, duruşmalı incelemede hazır bulundurulmasına karar verebilir. Ancak daire böyle bir gereklilik tespit etmezse sanık duruşmada hazır bulunma imkanına sahip değildir.

Eğer inceleme duruşmalı yapılacaksa, duruşmadan yeterli süre önce bir üye veya tetkik hakim görevlendirilerek, dosyayı inceleyerek bir rapor hazırlaması ve bunu diğer daire üyelerine sunması istenir. Uygulamada genellikle bu iş için tetkik hakim görevlendirilmektedir. Duruşmadan önce görevlendirilen üye veya tetkik hakimi tarafından hazırlanan rapor üyelere açıklanır. Üyeler, ayrıca bizzat dosyayı incelerler. Bu hususlar gerçekleştikten sonra duruşma açılır (CMK m.300/1).

Duruşmada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı veya yerine görevlendirdiği Yargıtay Cumhuriyet savcısı, sanık, müdafii, katılan ve vekili iddia ve savunmalarını açıklar. Temyizi istemiş olan tarafa önce söz verilir. Her halde son söz sanığındır (CMK m.300/2). Görüldüğü üzere temyiz duruşması (murafaa), ilk derece yargılamasındaki duruşmalar gibi gerçekleştirilmemektedir. Burada delillerin

ortaya konulması veya bunlar üzerinde tek tek tartışma yapılması söz konusu değildir. Zaten temyiz incelemesi hukuki soruna ilişkin olarak gerçekleştirilebileceğinden maddi sorunun çözümüne ilişkin delil değerlendirmesine gidilmesi de olanaksızdır. Bu bağlamda temyiz incelemesine ilişkin duruşmalarda taraflara iddia ve savunmalarını açıklamaları için söz hakkı verilmekte, ancak deliller üzerinde tartışma imkanı sağlanmamaktadır. Dolayısıyla temyize ilişkin gerçekleştirilen duruşma, gerçek anlamda bir duruşma da değildir.

Yargıtay ilgili ceza dairesi gerek duruşmalı gerekse de duruşmasız incelemelerde, yalnız temyiz başvurusunda belirtilen hususlar ile temyiz istemi usule ilişkin noksanlardan kaynaklanmışsa, temyiz başvurusunda bunu belirten olaylar hakkında incelemeler yapar (CMK m.301). Bununla birlikte CMK m.289 kapsamındaki kesin hukuka aykırılık halleri her halükarda incelenir (CMK m.289/1).

Temyiz İncelemesi Sonunda Verilebilecek Kararlar

Temyiz incelemesi sonunda Yargıtay ilgili ceza dairesinin verebileceği dört tür karar vardır. Bunlar Temyiz İsteminin Esastan Reddi (Onama), Temyiz İsteminin Kabulü (Bozma), Islah ve Düşme kararlarıdır. Yargıtay ceza dairesinin temyiz incelemesi sonunda düşme kararı verebilmesi kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Ancak zamanaşımı süresinin dolması, af gibi davayı düşüren hallerde, Yargıtay'ın düşme kararı vermek zorunda olduğu kanaatini taşımaktayız. Ayrıca CMK m.303/1'deki düzenlemede dolaylı olarak dairesinin düşme kararı verebileceği hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte dairesinin durma kararı vermesi de kanunda öngörülmemiştir. Bu nedenle temyiz incelemesi sırasında veya sonunda durma kararı verilemez. Örneğin ceza muhakemesi şartının varlığı ve şartın gerçekleşme ihtimalinin bulunduğu temyiz incelemesi sırasında farkedilirse bozma kararı verilerek, dosyanın ilgili bölge adliye mahkemesine gönderilmesi gerekir. Aşağıda temyiz incelemesi sonunda dairesinin verebileceği kararlar ayrı başlıklar halinde ele alınacaktır.

Temyiz İsteminin Esastan Reddi (Onama) Kararı

Bölge adliye mahkemesinin temyiz olunan hükmünün Yargıtay tarafından hukuka uygun bulunması halinde temyiz isteminin esastan reddine karar verilir (CMK m.302/1). Buna uygulamada onama kararı da denilmektedir.

Temyiz İsteminin Kabulü (Bozma) Kararı

Yargıtay, temyiz edilen hükmü, temyiz başvurusunda gösterilen, hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar nedeniyle bozar. Bozma sebepleri ilamda ayrı ayrı gösterilir (302/2). Kanunkoyucu uygulama ile uyumlu şekilde, temyiz isteminin esastan kabulünü "bozma" olarak isimlendirmiştir. Hüküm, temyiz dilekçesinde gösterilen sebeplerle bozulduğunda, dilekçede açıklanmış olmasa bile saptanan bütün diğer hukuka aykırılık halleri de ilamda gösterilir. Hükmün bozulmasına neden olan hukuka aykırılık, bu hükme esas olarak saptanan işlemlerden kaynaklanmış ise, bunlar da aynı zamanda bozulur (CMK m.302/3,4).

Islah Kararı

Hükme esas olarak saptanan olaylara uygulanmasında hukuka aykırılıktan dolayı hüküm bozulmuş ise, aşağıdaki hallerde Yargıtay davanın esasına hükmedebileceği gibi hükmündeki hukuka aykırılığı da düzeltebilir (CMK m.303):

- a. Olayın daha ziyade aydınlanması gerekmeden be-
raate veya davanın düşmesine ya da alt ve üst sınırı
olmayan sabit bir cezaya hükmolunması gerekirse.
- b. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının iddiasına uy-
gun olarak sanığa kanunda yazılı cezanın en alt de-
recesini uygulamayı uygun görürse.
- c. Mahkemece sabit görülen suçun unsurları, niteliği
ve cezası hükmünde doğru gösterilmiş olduğu halde
sadece kanunun madde numarası yanlış yazılmış ise.
- d. Hükümden sonra yürürlüğe giren kanun, suçun ce-
zasını azaltmış ve mahkemece sanığa verilecek ceza-
nın belirlenmesinde artırma sebebi kabul edilmemiş
veya yeni bir kanun ile fiil suç olmaktan çıkarılmış
ise birinci halde daha az bir cezanın hükmolunması
ve ikinci halde hiç ceza hükmolunmaması gerekirse.
- e. Sanığın açıkça saptanmış olan doğum ve suç tarih-
lerine göre verilecek cezanın belirlenmesinde gerekli
indirim yapılmamış veya yanlış indirim yapılmış ise.
- f. Artırma veya indirim sonucunda verilecek ceza süre-
si veya miktarının belirlenmesinde maddi hata yapılmış
ise.
- g. Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesindeki sırala-
manın gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza
verilmiş ise.
- h. Harçlar Kanunu ile yargılama giderlerine ilişkin hü-
kümlere ve Avukatlık Kanununa göre düzenlenen
ücret tarifesine aykırılık mevcutsa.

Düşme Kararı

Temyiz incelemesi sırasında, TCK'da öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da muhakemenin gerçekleştirilmesinin şarta bağlı olduğu ve muhakeme şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, düşme kararı verilir. Örneğin dava zamanaşımı süresinin dolması, şikayete tabi suçlarda şikayetin geri alınması gibi hallerde ilgili Yargıtay ceza dairesi doğrudan düşme kararı vererek muhakemeyi sonlandıracaktır. CMK'da Yargıtay'ca bu kararın verilebileceği kanunda açıkça öngörülmemiş olsa da, hüküm henüz kesinleşmediğinden ve bu sırada da düşme nedenleri ortaya çıkabileceğinden, düşme kararı da, temyiz incelemesi sonunda Yargıtay'ın verebileceği kararlardan sayılmalıdır. Kaldı ki CMK m.303/1'adaki düzenlemede dolaylı olarak dairenin düşme kararı verebileceği hükme bağlanmıştır.

İncelemeden Sonra Verilen Yargıtay Kararının Gönderileceği Mercî

Onama, Islah ve Düşme Kararlarından Sonra Kararların Gönderileceği Mercî

Yargıtay'ca CMK'nın 302/1. maddesi uyarınca verilen onama veya 303. maddesince verilen düzelterek onama kararlarına ilişkin dosya, hükmü veren bölge adliye mahkemesine gönderilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na verilir. Bölge adliye mahkemesi, dosyayı Yargıtay'dan geldiği tarihten itibaren yedi gün içinde gereğinin yapılması için ilgili ilk derece mahkemesine gönderilmek üzere bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı'na verir (CMK m.304/1). Yargıtay'ın düşme kararı verdiği hallerde de aynı usulün izlenmesi yerinde olacaktır.

Bozma Kararından Sonra Kararın Gönderileceği Mercî

Yargıtay, bozma kararı verdiğinde, ilgili dosyayı yeniden incelenmek ve hüküm verilmek üzere hükmü bozulan

bölge adliye mahkemesine veya diğer bir bölge adliye mahkemesine gönderir (CMK m.304/2). Görüldüğü üzere Yargıtay'ın kararı bozduktan sonra, dosyayı yeniden incelenmek üzere kararı bozulan bölge adliye mahkemesine gönderme zorunluluğu bulunmamaktadır. Buna karşın, ilk derece mahkemesi tarafından doğrudan temyiz yolu açık bulunan hükümlerle ilgili olarak verilen karara ilişkin dosya, hükmü veren ilk derece mahkemesine gönderilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına verilir (CMK m.304/4).

Son olarak, hüküm, mahkemenin hukuka aykırı olarak kendisini görevli veya yetkili görmesinden dolayı bozulmuşsa, Yargıtay aynı zamanda dosyayı görevli veya yetkili mahkemeye gönderir (CMK m.304/3).

Yargıtay'da Hükümün Açıklanması ve Hükümün Temyize Başvurmayan Sanıklara Etkisi

Yargıtay ilgili ceza dairesince verilen hüküm, CMK m.231'de ilk derece mahkemelerinde olduğu şekliyle açıklanır. Ancak inceleme sonunda buna hemen olanak bulunmaması halinde, kararın duruşmanın bitiminden itibaren yedi gün içinde verilmesine de kanunkoyucu tarafından imkan tanınmıştır (CMK m.305).

Hüküm, sanık lehine bozulmuşsa ve bu hususların temyiz isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanması olanağı varsa, bu sanıklar da temyiz isteminde bulunmuşçasına hükmün bozulmasından yararlanırlar (CMK m.306). Örneğin fiilin dolandırıcılık değil de hırsızlık oluşturduğu gerekçesiyle hükmün bozulmasına karar verilmişse, temyiz isteminde bulunmayan fail ve şerik olmaktan sanık diğer kişiler de bu bozmadan faydalanabilir. Çünkü bu nedenle verilen bozma kararının diğerlerine de uygulanma imkanı vardır. Ancak temyiz başvurusunda bulunan bakımından şahsi cezasızlık sebebi bulunduğu gerekçesiyle hüküm bozulmuşsa, bu bozma kararı şahsi bir nedene dayandığından, bozmanın diğer sanıklara sirayeti söz konusu olmaz (CMK m.306).

Bozmadan Sonra Davaya Yeniden Bakacak Mahkemenin İşlemleri

Yargıtay'dan verilen bozma kararı üzerine davaya yeniden bakacak bölge adliye veya ilk derece mahkemesi, davetiye çıkarmak suretiyle ilgilileri belirleyeceği günde bir araya toplar ve duruşma açarak bozmaya karşı diyeceklerini sunar (CMK m.307/1). Sanık, müdafii, katılan ve vekilinin dosyada var olan adreslerine de davetiye tebliğ olunamaması veya davetiye tebliğ olunmasına rağmen duruşmaya gelmemeleri nedeniyle bozmaya karşı beyanları saptanmamış olsa da duruşmaya devam edilerek dava yokluklarında bitirilebilir. Ancak, sanık hakkında verilecek ceza, bozmaya konu olan cezadan daha ağır ise, her halde dinlenmesi gerekir. Dolayısıyla kanunkoyucu cezanın artırılacağı durumlarda sanığın mutlaka yeniden savunmasının alınmasını gerekli görmüştür (CMK m.307/2).

Bozmaya Uyma veya Direnme

Yargıtay'dan verilen bozma kararına bölge adliye veya ilk derece mahkemesinin direnme hakkı vardır (CMK m.307/3). Yani bozma kararı kendisine geldiğinde, tarafları toplayıp duruşma açan bölge adliye mahkemesi veya ilk derece mahkemesi, ilgililerin görüşlerini aldıktan sonra, Yargıtay ceza dairesinin kararına uyabilir veya

direnebilir. Bu bağlamda mahkeme, Yargıtay'ın bozma kararından sonra, karara direnme veya uyma konusunda tamamen serbesttir. Buna "bozmadan sonra serbestlik ilkesi" denir.

Bölge adliye mahkemesi veya ilk derece mahkemesi eğer bozmaya uyarsa, uymadan sonra yeniden vereceği hükümde de kural olarak serbesttir. Dolayısıyla ilk verdiği karardan bağımsız olarak tamamen yeni bir karar verme imkanına sahiptir. Buna ilişkin ilkeye ise "uymadan sonra serbestlik ilkesi" denir. Ancak bu serbestisinin istisnasını aleyhe değiştirme yasağının söz konusu olduğu haller oluşturur.

Mahkeme bozmaya uyduktan sonra tekrar eski kararını verirse bu kararına karşı da temyiz yoluna gidilirse, bu durumda başta ceza dairesinin kararına uyduğundan, temyiz incelemesi yine Yargıtay ilgili ceza dairesi tarafından yapılır. Örneğin sanığın savunma hakkının kısıtlandığı gerekçesiyle karar bozulduğunda, bu karara uyan bölge adliye mahkemesi veya ilk derece mahkemesi, sanığa savunma hakkı verdikten sonra tekrar eski kararını verebilir. Bu kararına karşı da temyize gidildiğinde, mahkeme ilk başta uyma kararı verdiğiinden hüküm yine Yargıtay ceza dairesi tarafından incelenecektir. Nitekim uymadan sonra verilen bu karar direnme ısrar değil; bilakis yeni bir karardır.

Buna karşın Yargıtay ceza dairesinin bozma kararı kendisine geldikten sonra tarafların görüşlerini aldıktan sonra, duruşma açıp tarafları dinleyen mahkeme doğrudan Yargıtay'ın kararına direnir ve eski kararını tekrarlarsa, direnme üzerine verdiği bu karar da temyiz edildiğinde, artık incelemeyi Yargıtay ceza dairesi değil; bilakis Ceza Genel kurulu yapar. Nitekim mahkeme ilk başta doğrudan direnme kararı vermiştir. Bu durumda, direnme üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararlara karşı direnilemez (CMK m.307/3).

Aleyhe Değiştirme Yasağı

Hüküm yalnız sanık tarafından veya onun lehine Cumhuriyet savcısı veya diğer yetkili kimseler tarafından temyiz edilmişse, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz (CMK m.307/4). Bu bağlamda aleyhe değiştirme yasağı temyiz kanun yolu bakımından geçerli bir ilkedir. Aleyhe değiştirme yasağına ilişkin olarak bölüm başında söylediklerimiz temyiz kanun yolu bakımından da geçerlidir. Söz konusu yasağın uygulanabilmesi için hükmün sadece sanık lehine temyiz edilmiş olması gerekir. Lehe başvuruyla birlikte aynı zamanda C. Savcısı veya katılan tarafından yapılmış bir aleyhe başvuru varsa, bu durumda aleyhe değiştirme yasağı geçerli olmaz. Bununla birlikte yasak sadece cezanın ağırlaştırılmamasına ilişkindir. Suçun hukuki niteliği ise ağırlaştırılabilir. Örneğin güveni kötüye kullanmadan sanığın iki yıl hapsine karar verildiğinde, bu karara karşı sadece sanık temyize giderse ve ilgili ceza dairesi fiilin güveni kötüye kullanma değil de dolandırıcılık oluşturduğu gerekçesiyle hükmü bozarsa; bozmadan sonra mahkeme bozmaya uyduğunda aleyhe değiştirme yasağı gereğince sanığa iki yıldan fazla hapis cezası veremez. Ancak suçun hukuki nitelendirmesini ağırlaştırarak dolandırıcılıktan hüküm kurabilir.

- 20-** s.194 – İstinaf İsteminin Tebliği ve Cevabı başlığı altındaki 2. paragraf tümüyle çıkartılmış, yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.
- 21-** s.195 - Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısının Görevi – Bu başlık ve başlık altındaki tüm metin çıkartılacak, yerine herhangi bir yeni başlık ve metin gelmeyecektir.
- 22-** s.195 - Bölge Adliye Mahkemesinde İnceleme ve İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar başlığı altındaki ilk cümlede geçen “Cumhuriyet Başsavcılığının tebliğnamesini,” ifadesi çıkartılacaktır.
- 23-** 196. Sayfada yer alan 8. Ünitinin özet kısmına ilişkin metnin, “1412 sayılı CMUK’da, ilk derece mahkemelerinin son kararlarına (hüküm) karşı...” şeklindeki 2. Sütunun 11. Satırından sonraki kısmı (bu satır dahil) özet metninden çıkartılacaktır.
- 24-** 198. Sayfada yer alan 10. Sorunun “e. İlk derece mahkemesi, temyiz incelemesi sonunda Yargıtay’ın vermiş olduğu bozma kararı ile bağlı olup; bozmaya uymak zorundadır.” şeklindeki “e” şıkkı yan taraftaki gibi değiştirilmiştir.
- 25-** s.202 - Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının Görevi başlığı altındaki ilk cümlede geçen “Cumhuriyet Başsavcılığı” ifadesi çıkartılmıştır. Cümlelerin son hali yan taraftaki gibidir.
- 26-** s.206 – Bozmaya Uyma ve Direnme başlığı altındaki “Buna karşın Yargıtay...” diye başlayan son paragraf çıkartılmış, yerine yan taraftaki metin getirilmiştir.

- 20-** Cevap verildikten veya bunun için belirli süre bittikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesine gönderilir (CMK m.277/2). Dava dosyası, bölge adliye mahkemesine geldiğinde işbölümüne göre görevli ceza dairesine verilir. Daire, varsa tebligat eksikliklerinin giderilmesini sağlar (CMK m.278).
- 24-** e. Temyiz incelemesi sonunda Yargıtay’ın vermiş olduğu bozma kararı bağlayıcı olup, bu karara uyulması zorunludur.
- 25-** Temyiz başvurusu karşı tarafa tebliğ edilip buna cevap verildikten veya bunun için belirli süre geçtikten sonra dava dosyası, bölge adliye mahkemesi tarafından Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir.
- 26-** Buna karşın Yargıtay’dan verilen bozma kararına bölge adliye veya ilk derece mahkemesinin doğrudan direnme hakkı da vardır. Direnme kararları, kararına direnilen daireye gönderilir. Daire, mümkün olan en kısa sürede direnme kararını inceler ve yerinde görürse kararını düzeltir; görmezse dosyayı Yargıtay Ceza Genel Kuruluna gönderir. Direnme üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararlara karşı direnilemez (CMK m.307).